

LTO Land- en Tuinbouw Organisatie
Bezuidenhoutseweg 105-113
2594 AC Den Haag
T +31 (0)70 – 338 2700

Rekening: NL32 RABO 0357606760

www.lto.nl
secretariaat@lto.nl

Per e-mail verzonden

Datum : 19 september 2023
Onderwerp : **Prinsjesdag 2023**

Geachte leden der Staten-Generaal,

Met de verkiezingen in aantocht krijgen we een atypische begrotingsronde. Wensen voor de begrotingen zullen zich mengen met inzet voor de formatie. Ik had u daarvoor een puntenplan vol goede voorstellen kunnen doen over de stikstofaanpak, arbeidsmarktbeleid en fiscaliteit. Deze zullen wachten tot na de verkiezingen. Ondertussen wordt ook voortgang geboekt op het klimaatbeleid. Met Prinsjesdag heeft het demissionaire kabinet aangegeven prioriteit te geven aan armoedebestrijding en bestaanszekerheid. Daar ga ik vandaag graag nader op in.

Bijna dagelijks berichten de media over hoge voedselprijzen in de supermarkt en consumenten die dit niet meer kunnen betalen. Nog steeds zijn de daadwerkelijke uitgaven aan voeding in Nederland echter relatief laag: niet alleen vergeleken [met de perceptie van de consument](#), maar ook in vergelijking met vroeger en de prijzen voor voedsel in het buitenland. Jarenlang is voor onze welvaart beleidsmatig gestuurd op de laagst mogelijke prijs. Daar moet verandering in komen. Boeren en tuinders zijn er trots op goed, gezond én betaalbaar voedsel te maken. Daarvan profiteert de consument in zowel Nederland als in de ons omringde landen. De wens voor de laagste prijs heeft daarentegen ook invloed op onze leefomgeving. En zeker ook voor verduurzaming naar toekomstbestendige landbouw met hoogwaardige voedselvoorziening. We staan daarmee op een kruispunt. Willen we dat elke Nederlander voor de laagste prijs een gevulde boodschappentas kan halen, of gaan we de werkelijke prijs betalen met oog op onze leefomgeving, dierenwelzijn en een eerlijk inkomen voor boer en tuinder?

Wij voeden niet de gehele wereld, maar leveren wel een onmiskenbare bijdrage aan de voedselvoorziening in ons deel van de wereld. Dit kan de Nederlandse land- en tuinbouw doen vanwege de logistieke ligging, de vruchtbare gronden, de krachtige kennis- en innovatie-infrastructuur en het ondernemerschap van boeren en tuinders. De doorschietende middelvoorschriften en het ontbreken van marktconforme prijzen heeft het verdienvermogen sterk uitgehold. Bovendien vraagt de samenleving aan agrariërs om steeds meer inspanningen te leveren voor verduurzaming: om de waterkwaliteit te verbeteren, stikstof- en CO₂-uitstoot te reduceren en het dierenwelzijn te verbeteren. Deze extra inspanningen kunnen we echter niet dragen voor dezelfde prijs. Ook voor de bestaanszekerheid van de agrariër geldt: deze kan alleen op peil komen en blijven wanneer de markt meer gaat betalen voor verduurzaming en de samenleving meer gaat betalen voor maatschappelijke diensten. LTO vraagt de politiek daarom om koers te bepalen in het spanningsveld tussen verduurzaming en bestaanszekerheid.

Jarenlang was de visie die we ook Europees uitdroegen: Nooit meer honger. Het gemeenschappelijk landbouwbeleid, waar de Nederlandse Eurocommissarissen voor aan de basis stonden, was in wezen sociaal beleid. Gericht op onze eerste levensbehoefte voor de laagste prijs. Een halve eeuw later zet de regering en de samenleving steeds meer in op verduurzaming, maar nog zonder een doordachte visie op wat dit met onze voedselproductie gaat doen. Als we breder kijken, mist LTO

een kabinetsvisie op voedsel. Een visie zowel op de boodschappen in het mandje van de consument als op voedsel als onderdeel van geopolitieke strategie. Daarvoor roepen wij op tot een gedragen voedselvisie met een meerjarige stip op de horizon. Deze visie beantwoordt cruciale vragen over de rol van voedsel in relatie tot gezondheid en geluk, het voedingspatroon, de productie-eisen die we stellen en wat ons dat als samenleving mag kosten. De visie heeft oog voor de decennialang opgebouwde kennisinfrastructuur op het gebied van land- en tuinbouw en de strategische rol van voedsel in een onzekere wereld. Deze visie kan niet beperkt worden tot de landsgrenzen en vergt een duidelijke Europese component: welke rol heeft Nederland als vruchtbare delta richting de rest van Europa, welke impact heeft klimaatverandering op deze bijdragen en hoe verhouden andere landen zich wat betreft hun productiestandaard tot Nederland? LTO roept op om deze drie vragen een prominente rol te geven bij de Algemene Politieke Beschouwingen.

Met dit in gedachten doet LTO de volgende voorstellen:

- ➔ Ontwikkel samen met de land- en tuinbouw een heldere en toekomstgerichte Voedselvisie.
- ➔ Zorg voor een gelijk speelveld in Europa in verband met de open interne markt.
- ➔ Stimuleer de ontwikkeling en introductie van een 'Oranjebonus' om meer Nederlandse producten in de schappen te krijgen.
- ➔ Draag bij aan het meer en eerlijker verdelen van de marge in de keten met een duurzaamheidsvergoeding, het aanpakken van oneerlijke handelspraktijken en het versneld invoeren van de wet voor duurzaamheidsinitiatieven.
- ➔ Beperk de kosten en de risico's van investeringen die noodzakelijk zijn voor de transitie-opgaven van de agrarische sector. Ontwikkel daartoe een passend en langdurig beschikbaar ondersteuningsinstrumentarium en innovatieproeftuinen in de praktijk.
- ➔ Draag zorg voor een systeem waarin boeren en tuinders marktconform voor maatschappelijk gewenste of vereiste eco-systeemdiensten betaald worden uit belastingmiddelen.
- ➔ Zorg voor meer ruimte in wetgeving, zoals de bedrijfsovernameregeling en de mogelijkheid tot fiscaal reserveren, om het bedrijfsmodel passend te maken bij de gevraagde transitie naar een duurzame land- en tuinbouw.

Het kiesgedrag van Nederland laat zien dat mensen veel waarde hechten aan de Nederlandse landbouw, aan de productie van gezond eten en een groen en leefbaar platteland. We vertrouwen erop dat nieuwe landelijke verkiezingen dit beeld bevestigen en dat een volgend kabinet hier werk van maakt. Zowel voor de blijvende boer als de jonge toekomstige agrariër.

Met vriendelijke groet,

Sjaak van der Tak
Voorzitter LTO